

A szexuális szabadságtól a szexuális kiszolgáltatottságig

Francia nyelvből fordította Varga Bótos Anna

A pornográfia a test vagy testrészek megmutatása és előtérbe állítása szexuális aktus gyakorlása közben, elsősorban kívülálló néző izgatása céljából. A kívülálló figyelő magatartása természetesen lényeges. A pornográfia a mozdulatok és a gyakorolt aktusok (behatolás, orális szex, szodómia, zoofilia stb.) hiperrealizmusa és a kívülállónak való bemutatása között helyezkedik el. Különös hiperrealitás, amely nem létezne a virtuális és reális néző nélkül. A különbözőképpen megfogott, kellőképpen elrendezett, egymáshoz illesztett, egymásba behatolt, azaz megmutatott testek pornográf jelenete semmiképpen sem tartozik a színházi jelenetek sorába. A lenni vagy nem lenni paradoxonát nem ismeri a színész, mert az efféle jelenetben nem beszélhetünk színészetről. A mozdulatok, a testtartás, az öröm kifejezésének színleléséről ugyan beszélhetünk, de ennek a színlelésnek semmi köze sincs a színjátszáshoz: inkább a reálisnak hiperreálissá való transzformációja, vagy pontosabban a reális tagadása a hiperreális által. Az izgalom szimulációja, a testtartás, a mozdulatok és a mozgás brutalitása mindez.

Azonban a pornográfiának ez a meghatározása nem elégséges. A test megmutatását, az öröm színlelését és a kívülálló magatartását emeltük csak ki. Egy meghatározó dimenziót nem említettünk, ez pedig a dominancia. A pornográfia a nemiségnek szexre, mint alá- s fölérendeltségi viszony vektorára való leegyszerűsítése. Pontosabban a nemiség nemcsak szex, hanem a tudatos és öntudatlan események olyan sora, amelyekben szerepet játszanak a vágy és a tiltott dolog, a találkozás és az elvesztés, az öröm és az alávetettség, az álom és a valóság, a szerelem és a halál közötti viszonylatok is. Van képzeleti vonatkozása is, amely valóságának egy dimenzióját

Yves Charles Zarka: *De la liberté à la servitude sexuelle*. In: *Réflexions intempêtes de philosophie et de politique*. Paris, Presses Universitaires de France, 2006. 93–99.

alkotja. A szexualitás intimitás és visszavonulás egyszermind. A szexualitás külön nyelvezet is: nemcsak olyan szavak tárháza, amelyek elmondják vagy kifejezik a lényegét, hanem amelyek a hétköznapi tájékoztató vagy gyakorlati közlésen túlmutatva az erotikus dimenziót erősítik. Mindez azt jelenti, hogy a nemiség a másikkhoz való viszonyban fixálódik, jut kifejezésre és ér célba, még ha másféle hiányérzetről is van szó: amit a találkozás, a várakozás, a hódítás, az együttézés vagy visszautasítás testesít meg. Mindent összevetve a nemiség maga a szubjektivitás, az az irány, amerre egy kapcsolat halad a vágy vagy az elutasítás, az öröm vagy a szenvedés, a vallomás vagy a megtagadás felé. Nem véletlen, ha a nemiség története Michel Foucault nyomán úgy nyilvánult meg, mint az érzéki gyönyörök gyakorlatán való gondolkodás és törekvés a tárgy hermeneutikájára.

A szex az más. Testek játéka, testek elmozdulása, testek egymásba kapcsolódása, testek izgatottsága, és végül miért is ne, testek megcsonkítása. A szex nem szubjektív. A szex elsősorban fizikai, és ennél fogva alkalmas a megmutatásra, a fotózásra, az alul, felül, belül, oldalról való filmezésre. A szex nem ismeri a másságot. Csak számot ismer: 1, 2, 3, 10, 20, 40 stb. Speciális mozdulatokkal izgat vagy képekkel, és rombol is. A szex határai fizikai határok: kimerültség, undorodás. Vannak szexuális teljesítmények, mint ahogy vannak sportteljesítmények is. Az előbbieket különbözőképpen nyilvánulnak meg, mint az utóbbiak. A pornográfia közvetlenül kapcsolódik a szexnek ehhez a bemutatathatóságához. Mindent láttatni akar, ami látható, azaz ami látható általában, és főleg azt, ami kimarad ebből az általános látókörből. Semmit sem akar kihagyni a nemi aktusból; átláthatóvá tenni a szexet, ez a mottója. A szex saját magához való viszony nélkül, intimitás nélkül, ok nélkül: ez a pornográfia tárgya. Azonban a nemi aktusok teljesen elégtelenek lennének, ha nem rejtegetnének mást is: a dominancia viszonyát és a hatalom birtoklását.

Ezáltal a szexualitás két rendszer között helyezkedik el: a szubjektivitás és a hatalom rendszere között. A Foucault-ra való hivatkozást a szubjektivitás kapcsán természetesen meg kell erősíteni egy másik hivatkozással, ugyancsak Foucault-nál, a hatalomra vonatkozóan.

Az általa írt *A szexualitás története* című mű első fázisa, „A tudás akarása”, a hatalom kézikönyve. Azonban nem lehetne megelégedni azzal, ha azt mondjuk, hogy a hatalom leigáz, és hogy ebben az alávetettségben formálódik a leigázott (az alany). Egyébként Foucault előbb megállt ennél az eszménynél, majd azután újra felvetette. Az alanyt, a szubjektivitást nem lehetne úgy definiálni, mint a hatalom eredményességének termékét, még ha ezeket nem is tekintjük állandó formáknak, hanem történetiségükben szemléljük. Az alany hermeneutikája Foucault-nál az alany történeti

önképződéséről való elmélkedés. Ami engem illet, azt mondom, hogy a hatalom gyakorlásának helye az, ahol a szubjektivitás nincs jelen, vagy jelentőségétől megfosztott. Ezt már Hobbes, a hatalom legnagyobb gondolkodója is bemutatta, aki szerint a szubjektivitás egyenlő az ellenállással. De ez már egy másik történet. A szexualitás két alkotóeleme, a szubjektivitás és a hatalom, nem teljesen különbözőek. Nem lehetne másképp definiálni, mint határeseteket, egyrészt tisztán erotikus viszonyt, másrészt viszont mint a dominancia viszonyát. A szerelmi viszony például mindkét dimenziót magában foglalja különböző arányokban: egyrészt szubjektivitások túláradása, másrészt szembenállás.

Márpedig a pornográfia pontosan azt a határesetet reprezentálja, amelyben a dominancia mindenfajta szubjektivitás gyakorlásán felülemelkedik. A pornográfia élvezete a hatalom élvezete, amelynek a vektora vagy eszköze a szex (hím, ami nem jelenti azt szükségszerűen, hogy férfi), és amelynek az alkalmazási területe is a szex (nőstény, ami nem jelenti azt szükségszerűen, hogy nő). A test valójában az a hely, ahol a hatalom megnyilvánul vagy kifejeződik: azaz az engedelmesség, megalázkodás attitűdjei, teljes mértékű rendelkezésre állás egy vagy több parancsoló kedvének megfelelően, az alsóbbrendűséghez és lekicsinyléshez fűződő jól bevált öröm elfogadásának kifejezése. A test lehet tárgya valamiféle hatalomnak, amire viszont egyáltalán nem alkalmas a lélek, a gondolkodás vagy a hit, amely menekül mindenféle külső hatalomtól: lehet kötelezni valakit, hogy engedelmességen vagy alávesse magát valaminek, de arra nem, hogy higgyen is abban. A nemi szerv privilegizált helyet nyer a testben, ahol is a hatalomgyakorlás történik, mert a test megmutatásának a helyévé válik. Mivel a pornográf élvezet a hatalom élvezete, ebből két következtetés vonható le: 1) ennek a dominanciának a tárgya lehet elvileg válogatás nélkül nő, gyermek, férfi, sőt valamilyen állat. Azonban nyilvánvalóan a női test az, amely hagyományosan mindig is a hatalomgyakorlás célpontja volt. 2) A testi célpontok többfélék: a nemi szerv, ahogy említettem, kiváltságos helyzetet élvez, de lehetnek más testi célpontok is, sebek, csonkítások, különböző testi fogyatékoságok szolgálhatnak a szexualitás helyettesítőiként. A pornográfia a tisztán nemi aktuson kívül így kiterjed a kínzásokra, mindenféle szolgálatra, egészen a valóságos halálig, mint az ún. snuff movie-kban (véres pornófilmekben). Ebben az értelemben és csakis ebben az értelemben a szexualitás önpusztító.

Mi marad tehát a pornográf felszabadítás iránti elragadtatásból, aminek az lett volna a létjogosultsága, hogy kiszakítson a kétezer éves erkölcsi és vallásos képmutatásból? Mi marad a „pornóasztárok” szabad beleegyezésének mítoszából? Semmi, vagy inkább semmi más, mint az önkéntes

szolgaság, amelyet a szabad beleegyezésért kapnak cserébe. Mi marad az én szabadságtudatából a teljesen hatalomban tartott testének (mások általi) szexuális használata és kezelése közben? Egy üres alany és egy meztelen test, amely már nem egy saját test (az én testem), hanem egy tárgy-test, kétségtelenül élő test, de már oly kevésbé élő.

Fel kellene vázolni azokat a tényezőket, amelyek a nyugati civilizációk szexualitáshoz való kapcsolatában lehetővé tették a testnek egy hatalmi bemutatóhelyé váló lealacsonyítását, és amelyek ma a pornográfiaipar közvetítésével az egész világot betérítik, s minden generációhoz eljutnak. Számomra lehetetlen ezt itt megtenni. Mégis elengedhetetlen lenne megérteni, amit más szélsőségek és más szimmetrikus terrorcselekmények üzennek nekünk más civilizációkból: mint például a fátyolba kényszerített, szemérmesség ürügyén egyházi tilalommal sújtott nők. A test megmutatásának divatjai képesek megértetni velünk sok mindent a hatalom történetéből mind a nyugati civilizációkban, mind másutt.

Itt és most messze vagyunk az 1970-es évek szexuális felszabadulásától: inkább valamiféle szexuális szolgasorsban leledzünk; s ami még rosszabb, a nemiség pornográf lerombolásának állapotában.

